

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ นั้นควรที่จะต้องพัฒนาด้านการศึกษาเป็นลำดับแรก เพราะการศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีการเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้าน และบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาดังกล่าว คือ ครูนั่นเอง เพราะครูเป็นผู้นำที่มีหน้าที่สร้างประสบการณ์ การเรียนรู้ และการพัฒนาโดยชอบให้เกิดในตัวผู้เรียน เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในเชิงวิชาการ นำไปสู่การมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รวมทั้งการดำรงตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ดังนั้นการจะพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ จึงต้องพึ่งพาอาศัยครูที่มีคุณภาพ ครูที่มีความเป็นครู ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในรัชกาลปัจจุบัน ได้พระราชทานแก่คณะครูและนักเรียน โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจากภาคใต้ เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2515 (อ้างถึงใน กรมวิชาการ. 2540 : 56) ว่า “ผู้ที่เป็นครู หน้าที่อันดับแรก คือ จะต้องให้การศึกษา สั่งสอนอบรมอนุชน ให้ได้ผลแท้จริง ทั้งในด้านวิชาความรู้ ทั้งในด้านจิตใจ และความประพฤติ ทั้งต้องคิดว่างานที่แต่ละคนทำอยู่นี้ คือความเป็นความตายของประเทศ เพราะอนุชนที่มีความรู้ มีความดีเท่านั้นที่จะรักษาชาติ บ้านเมืองไว้ได้” จากพระราชดำรัสข้างต้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลปัจจุบันทรงให้ความสำคัญในบทบาทภาระหน้าที่ของครู ที่ต้องให้การศึกษาอบรมสั่งสอนศิษย์ ให้เป็นผู้ที่มีความรู้และเป็นคนดี ตลอดจนประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นไปตามความมุ่งหมาย ในการพัฒนาการศึกษาของชาติ ตามความในพระราชบัญญัติการศึกษา พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 ที่ต้องการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 2)

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมโลก ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้ประเทศต่างๆ ต้องเผชิญกับสภาวะการแข่งขันสูง และต้องเร่งพัฒนาคนของตน ให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ เพื่อให้สามารถรับมือกับสิ่งท้าทายดังกล่าวได้ ดังจะเห็นได้จากกรณีที่ประชุมรัฐมนตรีศึกษาของอาเซียนเมื่อเดือนสิงหาคม 2548 ได้ออกถ้อยแถลงร่วม (Joint Statement) ถึงความจำเป็นของอาเซียนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ผ่านกระบวนการจัดการศึกษา ที่มีคุณภาพ เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของภูมิภาค และสร้างอาเซียนให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง เพื่อให้ทุกคนได้รับประโยชน์จากโลกาภิวัตน์อย่างเท่าเทียม (ASEAN, 2005 : 5) ด้วยเหตุนี้ นานาประเทศรวมทั้งประเทศไทย จึงต้องเร่งปฏิรูปการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการหล่อหลอมเยาวชนให้เติบโตขึ้นเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพ ทั้งนี้ปัจจัยหลักประการหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษา คือการพัฒนาคุณภาพครู ซึ่งเป็นตัวจักรสำคัญในการขับเคลื่อนให้การปฏิรูปข้างต้น ประสบความสำเร็จ (Reimers, 2003 : 34) กล่าวคือ ถ้าครูมีความรู้ ความสามารถ เสียสละ และตั้งใจสอนสั่งผู้เรียนอย่างเต็มความสามารถ จะช่วยเสริมสร้างให้เด็กไทยเติบโตขึ้นเป็นพลเมืองดี เก่ง ฉลาด มีศักยภาพ มีความสุขและสามารถแข่งขันกับทุกประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ (รุ่ง แก้วแดง, 2544 : 25) หากเปรียบเทียบกับนานาประเทศแล้ว จะพบว่า การจัดการศึกษาของไทย ใช้งบประมาณสูงกว่ามาก แต่ผลสัมฤทธิ์ที่ได้รับกลับด้อยกว่าทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ดังจะเห็นได้จากผลการประเมินความสามารถในการแข่งขันนานาชาติของ IMD (International Institute for Management Development) ได้จัดให้การศึกษาของไทยมีคุณภาพอยู่ในลำดับที่ 46 จาก 60 ประเทศ (โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย, 2550) รวมถึงการจัดดัชนีการพัฒนาระบบทรัพยากรมนุษย์ประจำปี 2549 ที่ไทยได้รับการจัดให้อยู่ลำดับที่ 74 จากทั้งหมด 109 ประเทศ (สำนักงานดูแลนักเรียนไทยในสหรัฐอเมริกา, 2550) ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า ปัญหาการจัดการเรียนการสอนดังกล่าว ส่วนหนึ่งมีสาเหตุจากคุณภาพและประสิทธิภาพ ในการดำเนินงานของครู (สมชาย บุญศิริภักดิ์, 2545 : 5) การพัฒนาครูจึงจำเป็นอย่างยิ่งในโลกยุคปัจจุบันที่กระแสแห่งความเปลี่ยนแปลง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และข้อมูลข่าวสารไหลบ่าข้ามพรมแดนมาถึงกันอย่างรวดเร็ว ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ย่อมส่งผลกระทบต่อระบบและคุณภาพการศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ท่ามกลางสภาวะเช่นนี้ จึงเป็นสิ่งท้าทายอย่างยิ่งสำหรับครู ในการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ครูจึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานหรือดำเนินกิจกรรมในวิชาชีพครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามความต้องการของหน่วยงานการศึกษา ตั้งแต่โรงเรียน เขตพื้นที่

การศึกษา และกระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551 : 9) ทั้งนี้ จากแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปัจจุบันที่ใช้มาตั้งแต่ปี 2545-2559 รวมทั้งสิ้น 15 ปี มีความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุง เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) และให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษารอบสอง รวมทั้งนโยบายรัฐบาล จึงได้กำหนดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559) ขึ้นตามที่กระทรวงศึกษาธิการเสนอ และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษาในช่วงระยะเวลาดังกล่าวต่อไป (สำนักงานรัฐมนตรี, 2553) โดยปรัชญาหลักๆ ของแผนการศึกษาแห่งชาติยังคงยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง หรือกรอบของการบูรณาการร่วมกันในเรื่องของการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม และเรื่องอื่นๆ โดยมีเจตนารมณ์เพื่อมุ่งพัฒนาชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข และพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและมีคุณภาพใน 3 ด้าน คือ เป็นสังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน และได้กำหนดวัตถุประสงค์ของแผนที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) เพื่อพัฒนาคนอย่างรอบด้านและสมดุลเพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนา 2) เพื่อสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ 3) เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคน และสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ โดยในด้านการผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา จะมุ่งเน้นการพัฒนาให้มีคุณภาพ มาตรฐาน มีคุณธรรม และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างไรก็ตาม ปรัชญาการณที่เกิเกิดขึ้นโดยทั่วไป จะพบว่า ปัญหาเรื่องคุณภาพของครู จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขโดยเร็ว เนื่องจากส่งผลกระทบต่อถึงนักเรียนโดยตรง ปัญหาของครูผู้สอนนับเป็นประเด็นเร่งด่วนที่อยู่ในขั้นวิกฤติ ซึ่งภาครัฐและทุกภาคส่วนต้องประสานพลังในการแก้ไขและต้องดำเนินการอย่างจริงจัง รอบคอบ และต่อเนื่อง ทั้งนี้ ยุทธศาสตร์ มาตรการ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาทั้งหมดต้องพิจารณาในลักษณะองค์รวมตั้งแต่สถานภาพครู ทิศทางการผลิตครูในอนาคต รวมถึงการประกันคุณภาพของครู เพื่อสร้างความเชื่อมั่นว่า ครูจะมีศักยภาพอย่างเพียงพอ ในการขับเคลื่อนนโยบายการปฏิรูปการศึกษาไปสู่เยาวชนของชาติตามเป้าหมายของรัฐบาลได้อย่างแท้จริง (เลขา ปิยะจักริยะ, 2550 : 4) ครูจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างมาก ในการให้การศึกษาเรียนรู้ ทั้งในด้านวิชาการ และประสบการณ์ ตลอดเป็นผู้มีความเสียสละ ดูแลเอาใจใส่ สั่งสอนอบรมให้เด็กได้

พบกับแสงสว่างแห่งปัญญา อันเป็นหนทางแห่งการประกอบอาชีพ เลี้ยงดูตนเอง รวมทั้งนำพาสังคมประเทศชาติ ก้าวไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง (ประชิด สกฤษณ์พัฒน์ และอุดม เขวกิ่งศรี. 2549 : 6-7) ครูผู้สอนจึงจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และเรียนรู้เทคนิควิธีการที่จะพัฒนาการสอนให้ผู้เรียนมีโอกาสที่จะเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ ทั้งนี้ ต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย (โกศิชญ์ เพลรินทร์. 2552 : 9) การจัดการเรียนรู้ต้องเน้นการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยครูมีหน้าที่เอื้ออำนวยในการสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ ส่งเสริม สนับสนุน ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ครูจึงถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ (เอียน สมิธ และอนงค์ วิเศษสุวรรณ. 2550 : 15) ปัจจัยที่จะส่งผลให้ระบบการศึกษาทุกภูมิภาคของโลกประสบผลสำเร็จ พบว่า มี 3 สิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการเป็นระบบการศึกษาชั้นยอด คือ 1) หาคคนที่เหมาะสมมาเป็นครู คุณภาพของครู คือหัวใจของระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ ถ้าครูไม่มีคุณภาพการศึกษาก็ไม่มีคุณภาพ 2) พัฒนาคูเหล่านี้ให้เป็นผู้สอนที่มีประสิทธิภาพ สิ่งที่เกิดขึ้นในห้องเรียน นั้นเป็นสิ่งที่สำคัญ ครูต้องมีการฝึกฝนให้เป็นผู้สอนที่มีประสิทธิภาพ สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการทุ่มเทให้นักเรียน และ 3) สร้างระบบการศึกษาที่มั่นใจได้ว่าจะสามารถให้การสอนที่ดีที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้แก่เด็กทุกคน เด็กในห้องเรียนอาจมีทั้งเด็กเก่งและไม่เก่ง เด็กทุกคนต้องมีโอกาสได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพดีที่สุดอย่างเท่าเทียมกัน (ภราวาวิศิษฐ์ ศรีวิชัยรัตน์. 2553 : 6) การปฏิรูปการศึกษา เป็นสิ่งที่จำเป็นจะต้องปรับประยุกต์การศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป และไม่หยุดนิ่ง เพื่อให้การศึกษามีประสิทธิผล และบรรลุเป้าหมายครบถ้วนสมบูรณ์ ตามที่กำหนดไว้ (ถวิล มาตรฐาน. 2544 : 41) ซึ่งการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน ถึงเวลาที่การศึกษาของชาติต้องคิดใหม่ ทำใหม่ ด้วยการส่งเสริมองค์ความรู้ เสริมทักษะให้กับนักเรียน นักศึกษา เนื่องจากการศึกษายังมีปัญหา และอุปสรรคหลายด้าน การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพสร้างคนให้เข้มแข็ง ไม่อ่อนแอ ปรับระบบบริหารในองค์กร โดยเฉพาะคน และระบบราชการต้องมีการปฏิรูป สำหรับทิศทางอนาคตการศึกษาต้องส่งเสริมการแข่งขันซึ่งเป็นขบวนการที่แข็งแกร่ง นอกจากนั้นต้องปลูกฝังให้เด็กหันมานิยมการทำความคิดเล็กวัตุนิยม (จำดี สองเจริญ. 2544 : 18-20)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552 : 9-49) ได้ข้อสรุป ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษารอบสอง โดยมีประเด็นสำคัญที่ต้องการปฏิรูปอย่างเร่งด่วน 4 ประการ คือ

1. พัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ โดยจัดให้มีระบบการศึกษาเรียนรู้และการวัดประเมินผลการศึกษาเรียนรู้ ของผู้เรียนที่เป็นมาตรฐาน จัดหลักสูตรเพื่อเอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน พัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา และพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

2. พัฒนาคุณภาพครูยุคใหม่ ที่เป็นผู้เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ พัฒนาครูและบุคลากรที่มีคุณภาพมาตรฐานเหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง สามารถจัดการเรียนการสอน ได้อย่างมีคุณภาพมาตรฐาน

3. พัฒนาคุณภาพสถานศึกษา และแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ เพื่อให้สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบอื่นๆ ที่หลากหลายคุณภาพ

4. พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการใหม่ ที่มุ่งเน้นกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง มีการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล มีวิธีการบริหารจัดการแนวใหม่ ควบคู่กับการสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง การบริหารจัดการการเงินและงบประมาณที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ขณะเดียวกันประเทศไทยนั้น ได้มีการปฏิรูปการศึกษาที่ผ่านมา ส่วนใหญ่ที่ประสบผลสำเร็จ คือการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของกระทรวงศึกษาธิการ แต่การปฏิรูปโอกาสและคุณภาพการศึกษา ถือว่ายังไม่ประสบผลสำเร็จ (ประ โยชนน์ คุปต์กาญจนากุล และ ณัฐวุฒิ สุวรรณทิพย์. 2552 : 12) อย่างไรก็ตามการปฏิรูปการศึกษา เป็นกระแสใหม่ทั่วโลก เพราะในยุคที่โลกกำลังก้าวหน้าเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 สภาพโลกเปลี่ยนไปเป็นโลกแห่งข้อมูล ข่าวสารและเทคโนโลยี เป็นสังคมที่สลับซับซ้อนเชื่อมโยง และเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สังคมโลกกลายเป็นสังคมความรู้ (Knowledge Society) หรือสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ควบคู่การทางการศึกษาและองค์กรทางการศึกษาจึงต้องปรับตัวให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) และขณะเดียวกันทุกภาคส่วนของสังคม ต้องทุ่มเทให้กับการศึกษา (All for Education) การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ชีวิตและการหล่อหลอมเกล้าของคน โดยคนและเพื่อคน คนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ที่พึ่งประกอบด้วยนานาทัศนะ มีความเห็นสอดคล้องกัน เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า เศรษฐกิจและสังคมจะดีเพียงใด แข่งขันกับตลาดโลกได้ดีเพียงใด ขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชาชน คุณภาพแรงงาน และคุณภาพผู้นำในวงการต่างๆ และยังยอมรับกันอย่างแท้จริงว่าคุณภาพคนขึ้นอยู่กับคุณภาพการศึกษา และคุณภาพการศึกษาขึ้นอยู่กับคุณภาพครูเป็นหลัก (UNESCO. 1999 อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 5)

ศตวรรษที่ 21 เป็นยุคที่ปัจเจกชน ชุมชน ประเทศ และภูมิภาคมีการพึ่งพาอาศัยกัน ทางเทคโนโลยี เศรษฐกิจ นิเวศวิทยา และการเมืองในระดับที่สูงขึ้น โลกจะต้อง “เชื่อมต่อและร่วมมือกัน” แสวงหาผลประโยชน์ร่วมกัน และร่วมมือกันสร้างกฎเกณฑ์ โรงเรียนคือสถานที่ปลูกฝังความคิด ดังกล่าวและในศตวรรษที่ 21 นี้ คือพุทธศักราช 2544-2644 หรือ คริสตศักราช 2001-2100 ที่ผ่านมาได้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง ที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์โลก เริ่มตั้งแต่การล่มสลายของลัทธิสังคมนิยม ส่งผลให้ลัทธิทุนนิยมเข้ามาได้อย่างเต็มที่ ผลที่ตามมาคือการเกิดกระแสโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Society) หรือสังคมแห่งความรู้ (Knowledge Society) หรือสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-Base Society Economy) และการจัดการความรู้ (พรธิดา วิเชียรปัญญา. 2547 : 11 ; รุ่งเรือง ลิ้มชูปฏิภาณ. 2545 : 45) ซึ่งหมายถึงระบบที่ต้องอาศัยการแพร่กระจาย และการใช้ความรู้เป็นตัวขับเคลื่อน หลักที่ทำให้เกิดการเติบโต สร้างความมั่งคั่ง สร้างงานในทุกภาคของสังคม ไม่ว่าจะเป็นภาคเศรษฐกิจ ภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการและภาคการศึกษา รวมทั้งเป็นระบบที่ต้องมีการใช้ความรู้และนวัตกรรม (Innovation) เป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาประเทศ และองค์การมากกว่าเงินทุน และแรงงานดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จึงส่งผลกระทบต่อองค์การ ต่อวิถีคิด และต่อกระบวนการทำงานของคนที่อยู่ในองค์การ ตลอดจนแรงขับเคลื่อนขององค์การที่มุ่งการแข่งขัน และความเป็นเลิศที่มีการใช้ความรู้เป็นฐาน (พรธิดา วิเชียรปัญญา. 2547 : 16-17) องค์การต่างๆจึงต้องปรับตัวไปสู่การสร้างนวัตกรรมและองค์ความรู้ใหม่ (ลีปปนนท์ เกตุทัต. 2544 : 69-70)

การจัดการศึกษา จึงต้องปรับเปลี่ยนให้เท่าทันตามกระแสการกระจาย และพัฒนาการของเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว (Enriquez. 2001 : 211) และต้องมุ่งพัฒนาให้คนมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีส่วนร่วม และสนับสนุนซึ่งกันและกัน เพราะทุกส่วนและทุกฝ่ายจะเป็นทั้งผู้ให้ความรู้และผู้รับความรู้ (พนม พงษ์ไพบูลย์. 2543 : 2) ที่ต้องมีการใช้ความรู้เป็นฐานในการดำเนินงาน พลังการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ งานที่เน้นความรู้ เครื่องมือดิจิทัล วิถีชีวิต ผลการวิจัยด้านการเรียนรู้ และความต้องการทักษะในการดำรงชีวิตสมัยใหม่ ได้แก่ การแก้ปัญหา ความสร้างสรรค์ และสร้างนวัตกรรม การสื่อสาร การร่วมมือ ความยืดหยุ่นและอื่นๆ พลังเหล่านี้เรียกร้องให้การเรียนรู้ในโรงเรียนต้องให้น้ำหนักวิชาการเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ครูต้องมีสติระลึกรู้อยู่ตลอดเวลาว่า การเรียนการสอนต้องไม่ใช่เรื่องความรู้ของตน แต่เป็นเรื่องการคิด และทักษะของศิษย์ จุดเน้นต้องเปลี่ยนจากการสอนของครูไปสู่การเรียนรู้ของศิษย์ (วิจารณ์ พานิช. 2555 : 62-63) การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง

ครูต้องเรียนรู้ทักษะใหม่ในวิชาชีพการเป็นครู ซึ่งการเรียนรู้ส่วนใหญ่อยู่ระหว่างการทำงาน
ทักษะหลายอย่าง เรียนรู้ได้น้อยระหว่างศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัย

สำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นแนวคิดแห่งอนาคตเป็นโลกยุคข้อมูล
ข่าวสารทำให้การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ในหลายๆสถานที่ การเรียนรู้ต้องเจาะลึก มีความจำ
เป็นมากกว่าการเรียนรู้แบบผิวเผิน จะเรียนอะไร ต้องเรียนให้รู้จริง รู้ลึก รู้ชอบ การสอนที่จัดว่า
มีประสิทธิภาพ คือครูต้องมีคุณลักษณะเป็นผู้ชี้แนะการเรียนรู้ (Learning coach) และเป็น
ตัวแทนในการนำผู้เรียนท่องเที่ยวไปสู่โลกแห่งการเรียนรู้ไว้ (Learning travel agent) ครูมี
บทบาทในฐานะเป็นตัวแทนของการเรียนรู้ ระบบประเมินจะหลากหลายมากขึ้น ไม่ได้วัด
เฉพาะความรู้ในแบบทดสอบเท่านั้น (วิจารณ์ พานิช. 2555 : 63-65) สำหรับกรอบความคิด
เพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อธิบายทักษะหลายอย่างที่เป็นอย่างใหม่ ซึ่งได้แก่ ความคิด
สร้างสรรค์และนวัตกรรม ความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว ความเป็นผู้นำ และ
ทักษะการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ซึ่งล้วนจำเป็นสำหรับนักเรียนทุกคน ทักษะเหล่านี้ทำให้บาง
คนโดดเด่นกว่าคนอื่น การปรับความคิดเพียงเล็กน้อย อาจนำความก้าวหน้าครั้งใหญ่มาสู่ชีวิต
และองค์กร การเต็มใจรับความเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกทำให้เราพร้อมที่จะเปิดรับความเป็นไป
ได้ใหม่ๆ และรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่ไม่คาดฝัน และไม่อาจหลีกเลี่ยงในชีวิต การรับ
บทบาทผู้นำช่วยให้เราสามารถควบคุมชีวิตของตนเองได้ดีขึ้น ขณะที่ทักษะการเรียนรู้ข้าม
วัฒนธรรมช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ไม่ว่าจะในโรงเรียน ที่ทำงาน และ
ในชุมชน (Bellanca and Brandt. 2011 อ้างถึงใน วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอชิป จิตตฤกษ์.
2554 : 43-45) ด้วยเหตุนี้ศักยภาพของครู ซึ่งจะเป็นผู้ที่จะเป็นกุญแจสำคัญของการนำไปสู่
ความสำเร็จของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ให้แก่นักเรียน ชุมชน และผู้ปกครอง อันจะนำไปสู่
การเปลี่ยนแปลงอย่างยิ่งใหญ่ ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงในครั้งนี้ แม้จะมีความพยายามพัฒนา
การเรียนการสอนมากขึ้น ทั้งในบริบทของกฎหมายและในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทาง
สังคมก็ตาม แต่ผลจากการประเมินคุณภาพการศึกษาและความสามารถในการแข่งขันทาง
การศึกษาของคนไทยนับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2539 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน พบว่าความสามารถ
ในการแข่งขันทางการศึกษาของคนไทยลดลงมาตลอด (ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ. 2547 : 4)
ซึ่งสอดคล้องกับผลสอบวัดคุณภาพการศึกษาระดับชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา เพื่อดู
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนและคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครูในประเทศ
โดยภาพรวม พบว่า มีคุณภาพต่ำลงทุกปีเช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพ
การจัดการเรียนการสอนของครู และคุณภาพของครู ว่ายังไม่สามารถบรรลุตามเป้าหมายและ

วัตถุประสงค์ทั้งในข้อกำหนดของกฎหมายและในมติของสภามหาวิทยาลัย (ผลการวัดคุณภาพ การศึกษาระดับชาติ. 2554) นอกจากนี้ได้มีการศึกษาวิจัยถึงปัญหาสำคัญที่จะเกิดขึ้นกับครู ซึ่งปัญหาครูไม่มีคุณภาพ มิได้เกิดจากระบบไม่ดี หากเกิดจากครูขาดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ไม่มีแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเอง รวมทั้งยังขาดการจัดการความรู้ที่ดี และมีได้มีโอกาส แลกเปลี่ยนและแบ่งปันความรู้ระหว่างกัน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ. 2554 : 2-23) ประเด็นปัญหาวิกฤติเกี่ยวกับคุณภาพการจัดการเรียนการสอน ของครู ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้มีการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545 - 2559) ที่ สอดคล้องกันก็คือคุณภาพการจัดการศึกษาของไทยมีมาตรฐานค่อนข้างต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับ มาตรฐานการศึกษาของอีกหลายประเทศในระดับเดียวกัน เนื่องจากวิธีการสอนของครูยังคงใช้ วิธีบอกความรู้โดยยัดเยียดเป็นตัวตั้งไม่สามารถทำให้ผู้เรียนเผชิญและแก้ปัญหาในชีวิตจริงได้ นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนของครูยังขาดการบูรณาการในการใช้ความรู้เป็นฐาน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการใฝ่รู้อีกด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2546 : 33 -34) จากสภาพและสภาวะการณ์ ด้านการจัดการเรียนการสอนที่ค่อนข้างขาดประสิทธิภาพหรือ ขาดคุณภาพดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นด้วยอย่างยิ่งว่า ครูผู้สอนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่จะ ขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาแก่นักเรียน โดยครูจะต้องมีสมรรถนะที่ดีต่อการสอน ดังนั้นจึงได้ ตระหนักถึงบทบาทและสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ซึ่งจากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่ายังไม่มีตัวบ่งชี้สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 อันจะนำไปสู่การเป็นเครื่องมือประเมิน คุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 ในด้านการปฏิบัติงานซึ่งประกอบด้วย ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) ความสามารถ (Ability) และคุณลักษณะอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน (Other Characteristics) และเป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรม ที่ทำให้นักศึกษาในองค์กรปฏิบัติงานได้ ผลงานที่โดดเด่นกว่าคนอื่น ๆ ในสถานการณ์ที่หลากหลายให้เหมาะกับสังคมในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเกิดจากแรงผลักดันเบื้องต้น (Motives) อุปนิสัย (Traits) ภาพลักษณ์ภายใน (Self-image) และ บทบาทหน้าที่แสดงออกต่อสังคม (Social role) ที่แตกต่างกันทำให้แสดงพฤติกรรมการทำงาน ที่ต่างกัน

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว การพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ จึงมีความสำคัญ อย่างมาก อันจะนำไปสู่การประเมินสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ซึ่งจะยังเป็นประโยชน์ต่อ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในปัจจุบันและในอนาคต และสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2545-2559 และแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559) ดังนั้น

ผู้วิจัย จึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นการศึกษาค้นคว้าจากทฤษฎีไปสู่การสร้างโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นจากทฤษฎี และงานวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ดังนั้นหากพบว่า โมเดลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ตามเกณฑ์ที่กำหนดก็สามารถนำโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างตัวบ่งชี้สมรรถนะของครูในศตวรรษที่ 21 ที่ได้จากการวิจัย ไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผน หรือสร้างเกณฑ์ประเมินครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการพัฒนาครู ได้อย่างสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันในศตวรรษที่ 21 ซึ่งจะช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูที่จะส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอน และพัฒนาการศึกษาที่มีคุณภาพ นอกจากนี้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู สามารถนำโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างตัวบ่งชี้สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ที่เป็นผลจากการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในด้านการติดตามภารกิจ (Monitoring) เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจ และใช้ประโยชน์ในการประเมินผล (Evaluation) การดำเนินงานว่าบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใดได้ ตามทศนะของ นางถิษณีย์ วิรัชชัย (2545) ที่ว่า โมเดลที่ได้รับการทดสอบแล้วจะมีคุณสมบัติ ความสามารถในการย่อข้อมูล (Data reduction) อยู่ในรูปแบบที่ง่ายต่อการนำไปใช้ประโยชน์ ลดความซ้ำซ้อนของข้อมูล เป็นการจัดการข้อมูลอย่างสรุป ทำให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ ในการดำเนินงานขององค์กร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลต่อไป

คำถามการวิจัย

1. องค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ในแต่ละองค์ประกอบหลัก และองค์ประกอบย่อย ควรมีอะไรบ้าง
2. โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างตัวบ่งชี้สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเชิงลึก (In-dept Interview) มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. เพื่อทดสอบความสอดคล้องของ โมเดลความสัมพันธ์ โครงสร้างตัวบ่งชี้สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ที่พัฒนาขึ้นจากทฤษฎี งานวิจัย และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) กับข้อมูลเชิงประจักษ์

สมมติฐานการวิจัย

โมเดลความสัมพันธ์ โครงสร้างตัวบ่งชี้สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากผลการศึกษา ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเชิงลึก (In-dept Interview) มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ตามเกณฑ์ที่กำหนด

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 419,132 คน และขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 600 คน ในปีการศึกษา 2555

2. องค์ประกอบของสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 และองค์ประกอบย่อยของแต่ละองค์ประกอบของสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ที่เป็นผลจากการศึกษาทฤษฎีและงานวิจัย และกำหนดเป็นกรอบแนวคิดเบื้องต้นเพื่อการวิจัย (Conceptual framework) ในครั้งนี้ มีดังนี้

2.1 องค์ประกอบการปฏิบัติตนตามมาตรฐานวิชาชีพ ประกอบด้วย

2.1.1 การพัฒนาผู้เรียน

2.1.2 การบริหารหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้

2.1.3 การบริการที่ดี

2.1.4 จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู

2.2 องค์ประกอบภาวะผู้นำและการบริหารจัดการ ประกอบด้วย

2.2.1 ภาวะผู้นำ

2.2.2 การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน

2.2.3 การบริหารจัดการชั้นเรียน

2.2.4 การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้

2.2.5 การทำงานเป็นทีม

2.3 องค์ประกอบประสิทธิผลส่วนบุคคล ประกอบด้วย

2.3.1 การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน

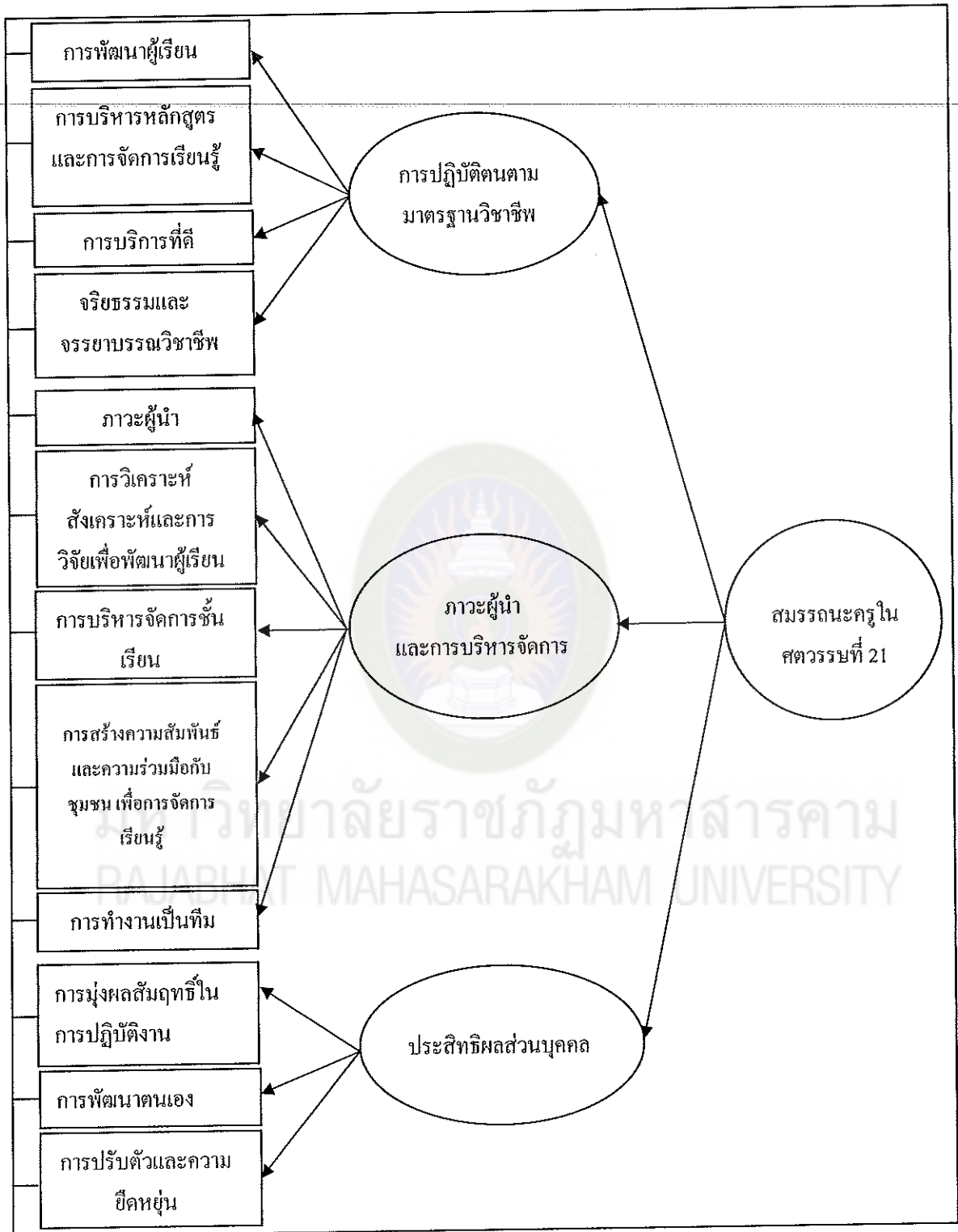
2.3.2 การพัฒนาตนเอง

2.3.3 การปรับตัวและความยืดหยุ่น

จากองค์ประกอบของสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 และองค์ประกอบย่อยของแต่ละองค์ประกอบของสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สามารถเขียนเป็นผังกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการทำวิจัยได้ดังแผนภาพที่ 1

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดเบื้องต้น โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างตัวบ่งชี้สมรรถนะครู
ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะที่สำคัญไว้ ดังต่อไปนี้

1. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (Basic Education School) หมายถึง โรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

2. ครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง ครูที่ปฏิบัติหน้าที่จัดการเรียนการสอน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ปีการศึกษา 2555

3. การสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ หมายถึง กระบวนการเพื่อให้ได้มาซึ่งสารสนเทศที่ใช้บ่งบอกถึงสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ด้วยวิธีการศึกษาจากทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) และการทดสอบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการรวมองค์ประกอบของ การปฏิบัติตนตามมาตรฐานวิชาชีพ ภาวะผู้นำและการบริหารจัดการ และประสิทธิผลส่วนบุคคล

4. สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 หมายถึง ความสามารถที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะส่วนบุคคลที่พึงมีในการปฏิบัติงาน ตามภารกิจ พฤติกรรมการทำงานในบทบาทและสถานการณ์ต่างๆ ที่ทำให้เกิดผลดีเยี่ยม ประสพผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดของครูในศตวรรษที่ 21 สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบระยะเวลาในศตวรรษที่ 21 สำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2555 - พุทธศักราช 2564 รวม 10 ปี ประกอบด้วย ด้านการปฏิบัติตนตามมาตรฐานวิชาชีพ ด้านภาวะผู้นำและการบริหารจัดการ และด้านประสิทธิผลส่วนบุคคล

4.1 การปฏิบัติตนตามมาตรฐานวิชาชีพ หมายถึง การปฏิบัติตนตามมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงาน มาตรฐานการปฏิบัติตน เพื่อบริการต่อสาธารณะชน ตามบริบทของวิชาชีพชั้นสูง ในการบริการให้ผู้เรียน และสังคมที่ดีที่สุด โดยวัดได้จากองค์ประกอบ 1) การพัฒนาผู้เรียน 2) การจัดการเรียนรู้ และสร้างนวัตกรรม 3) การบริการที่ดี และ 4) จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู

4.1.1 การพัฒนาผู้เรียน หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกถึงความสามารถของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สังเกตได้จากตัวบ่งชี้ 1) การพัฒนาด้านความรู้ความสามารถตามหลักสูตรและปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ผู้เรียน 2) การพัฒนาทักษะชีวิตสุขภาพกาย และสุขภาพจิตของผู้เรียน 3) การปลูกฝังและพัฒนาทักษะอาชีพ ทักษะการคิด และทักษะการแก้ปัญหา ให้กับผู้เรียน 4) การปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย ความภูมิใจในความเป็นไทย

ให้เหมาะสมกับผู้เรียน 5) การจัดระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน เป็นรายบุคคลเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ และ 6) การสร้างแรงจูงใจและแรงบันดาลใจให้กับผู้เรียน

4.1.2 การจัดการเรียนรู้และสร้างนวัตกรรม หมายถึง พฤติกรรม

การแสดงออกถึงความสามารถของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สังเกตได้จากตัวบ่งชี้

- 1) การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร ให้สอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21
- 2) ความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนรู้ที่มีรูปแบบหลากหลายทั้งรูปแบบที่เป็นทางการ รูปแบบกึ่งทางการ และรูปแบบไม่เป็นทางการ อย่างสร้างสรรค์ 3) ความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่หลากหลาย ทั้งผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ ผู้เรียนที่มีความสามารถปานกลาง และผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ อย่างมีนวัตกรรม 4) ความสามารถจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย ทักษะอ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา ด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ความเข้าใจต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์ ความร่วมมือการทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ การสื่อสารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร ทักษะอาชีพและทักษะการเรียนรู้ 5) การใช้และพัฒนาสื่อนวัตกรรม เทคโนโลยี เพื่อการจัดการเรียนรู้ และ 6) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาผู้เรียนแบบประเมินความก้าวหน้า (Formative หรือ empowerment evaluation)

4.1.3 การบริการที่ดี หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกถึงความสามารถ

ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สังเกตได้จากตัวบ่งชี้ 1) ความตั้งใจและเต็มใจในการให้บริการ 2) การปรับปรุงระบบบริการให้มีประสิทธิภาพ และ 3) การอำนวยความสะดวกและสนับสนุนให้ผู้เรียน เรียนรู้แบบลงมือทำ หรือปฏิบัติทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน

4.1.4 จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู หมายถึง พฤติกรรม

การแสดงออกถึงการประพฤติปฏิบัติตนถูกต้องตามหลักคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพครู เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนและสังคมเพื่อสร้างความศรัทธาในวิชาชีพครู สังกัดสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สังเกตได้จากตัวบ่งชี้ 1) ความรักและศรัทธาในวิชาชีพ 2) มีวินัยและความรับผิดชอบในวิชาชีพ 3) การดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม 4) การประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งด้านความดี ความเก่ง คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และ 5) ความสามารถจัดการและคิดแก้ปัญหาทางคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพครูเชิงสัมพัทธ์ โดยใช้ดุลยพินิจทางค่านิยม ความรู้สึกของผู้อื่น ประโยชน์ของสังคมส่วนรวม

4.2 ภาวะผู้นำและการบริหารจัดการ หมายถึง การปฏิบัติตนซึ่งแสดงออกถึงความสามารถในการนำการบริหารจัดการงานใดๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งเป้าหมายไว้ เป็นไปในทางสร้างสรรค์ มีการดำเนินเพื่อให้คงอยู่ มีการวางแผน การจัดการ การจูงใจ การควบคุม และการกระทำหน้าที่ ทำให้เกิดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อย่างมีระบบแบบแผน โดยวัดได้จากองค์ประกอบ 1) ภาวะผู้นำ 2) การวิเคราะห์ สังเคราะห์และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน 3) การบริหารจัดการชั้นเรียน 4) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และ 5) การทำงานเป็นทีมตามสหวิชาชีพ

4.2.1 ภาวะผู้นำ หมายถึง คุณลักษณะและพฤติกรรมของครูในสถานศึกษา ชั้นพื้นฐานที่แสดงถึงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ส่วนบุคคล และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน โดยปราศจากการใช้อิทธิพล ของผู้บริหารสถานศึกษา ก่อให้เกิดพลังแห่งการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพที่สังเกตได้จากตัวบ่งชี้ 1) การมีวุฒิภาวะทางอารมณ์และทางสังคมที่เหมาะสมกับความเป็นครู 2) การสนทนาหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ 3) การเป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง 4) การปฏิบัติงานอย่างละเอียด รอบคอบ 5) การเป็นผู้นำด้านต่างๆ ที่ดีให้กับผู้เรียน และบุคคลอื่นๆ และ 6) การมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน

4.2.2 การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกถึงความสามารถในการทำความเข้าใจ แยกประเด็นเป็นส่วนย่อย รวบรวมประมวลหาข้อสรุปอย่างมีระบบ และนำไปใช้ในการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งสามารถวิเคราะห์ห้วงการณ์หรืองานในภาพรวม และดำเนินการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนางานอย่างเป็นระบบ ที่สังเกตได้จากตัวบ่งชี้ 1) การวิเคราะห์ผู้เรียน บุคคล สถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) การสังเคราะห์ ข้อเท็จจริง ข้อมูลต่างๆอย่างมีคุณภาพ และ 3) การวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน และองค์ความรู้

4.2.3 การบริหารจัดการชั้นเรียน หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกถึงความสามารถในการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ ให้เอื้อต่อการเรียนรู้เหมาะสมกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จัดเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนในการเรียนรู้ที่จะดูแลตนเอง และพึ่งพาซึ่งกันและกันให้สะดวกปลอดภัยในการทำกิจกรรม จัดทำข้อมูลสารสนเทศ และเอกสารประจำชั้นเรียน/ประจำวิชา การกำกับดูแลชั้นเรียนรายชั้น/รายวิชา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้เรียน ที่สังเกตได้จากตัวบ่งชี้ 1) การจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ ให้เอื้อต่อการเรียนการสอน ที่เน้นทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 2)การจัดทำงานบูรณาการ

งานสนับสนุนการสอน การส่งงานของผู้เรียน และการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียน ในการเรียนรู้ที่จะดูแลตนเอง และพึ่งพาซึ่งกันและกันให้สะดวกปลอดภัยในการทำกิจกรรม

3) การกำกับดูแลผู้เรียนให้แสวงหา ความรู้ ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน และ 4) การใช้ เทคโนโลยี เพื่อสนับสนุนการสอน การออกแบบหลักสูตร และการประเมิน ภายใต้ สภาพแวดล้อมที่ร่วมกันเรียนรู้ สำหรับศตวรรษที่ 21

4.2.4 การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ถึงการประสานความร่วมมือสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล และเครือข่ายกับผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กร อื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน มีความรับผิดชอบร่วมกันต่อผู้เรียน เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่สังเกตได้จากตัวบ่งชี้ 1) การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน ชุมชน และสร้าง เครือข่ายความร่วมมือเพื่อการจัดการเรียนรู้ 2) การรับผิดชอบร่วมกันต่อผู้เรียน ส่วนรวม ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และ 3) การพัฒนาความเป็นหุ้นส่วนกับผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้อง

4.2.5 การทำงานเป็นทีมตามสหวิชาชีพ หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออก

ถึงความสามารถของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ถึงการให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ สนับสนุน เสริมแรงให้กำลังใจแก่เพื่อนร่วมงาน การปรับตัวเข้ากับผู้อื่นหรือทีมงาน แสดงบทบาทการเป็น ผู้นำหรือผู้ตามได้อย่างเหมาะสมในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อสร้างและดำรงสัมพันธ์ภาพของ สมาชิก ตลอดจน เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษา ให้บรรลุตามเป้าหมาย ที่สังเกตได้จากตัวบ่งชี้ 1) การให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือและสนับสนุนเพื่อนร่วมงาน 2) การเสริมแรงให้กำลังใจ เพื่อนร่วมงาน 3) การปรับตัวเข้ากับกลุ่มคน หรือสถานการณ์ที่หลากหลาย 4) การแสดง บทบาทผู้นำหรือผู้ตามที่ดี และ 5) การเข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับผู้อื่นในการพัฒนาการจัดการศึกษา ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

4.3 ประสิทธิภาพส่วนบุคคล หมายถึง ลักษณะบุคคลที่มีความสามารถปฏิบัติงาน

ใดๆ แล้วประสบความสำเร็จ ทำให้บังเกิดผลตรง และครบถ้วนตามที่มีวัตถุประสงค์ไว้ ผลที่เกิดขึ้นมีลักษณะคุณภาพ เช่น ความถูกต้อง ความมีคุณค่า ความเหมาะสมตึงาม ตรงกับความ คาดหวังและความต้องการของหมู่คณะ สังคมและผู้นำผลนั้นไปใช้ เป็นผลที่ได้จากการปฏิบัติ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเป็นการปฏิบัติด้วยความพอใจ ปฏิบัติเต็มความสามารถ ปฏิบัติด้วยการเลือกสรรกลวิธี และเทคนิควิธีการที่เหมาะสมที่สุดที่จะทำให้บรรลุทั้งเชิงปริมาณและ เชิงคุณภาพอย่างสูงสุดแต่ใช้ทุน ทรัพยากรและระยะเวลาให้น้อยที่สุดโดยวัดได้จากองค์ประกอบ

1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน 2) การครองตนและการพัฒนาตนเอง 3) การปรับตัวและความยืดหยุ่น

4.3.1 การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานในหน้าที่ให้มีคุณภาพ ถูกต้อง ครบถ้วนสมบูรณ์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์โดยมีการวางแผน กำหนดเป้าหมาย ติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงาน และปรับปรุงพัฒนาประสิทธิภาพ และผลงานอย่างต่อเนื่อง ที่สังเกตได้จากตัวบ่งชี้ 1) ความสามารถในการวางแผนการกำหนดเป้าหมาย การวิเคราะห์ สังเคราะห์ ภารกิจงาน 2) ความมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ให้มีคุณภาพ ถูกต้อง ครบถ้วนสมบูรณ์ 3) ความสามารถในการติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงาน 4) ความสามารถในการปรับปรุง/พัฒนางานให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่องเพื่อให้งานประสบความสำเร็จ

4.3.2 การครองตนและการพัฒนาตนเอง หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกของครูถึง การศึกษาค้นคว้า หาความรู้ ติดตาม และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ องค์กรความรู้ใหม่ๆ ทางวิชาการ และวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง มีการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมเพื่อพัฒนาตนเอง และพัฒนางาน ที่สังเกตได้จากตัวบ่งชี้ 1) การศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ติดตาม องค์กรความรู้ใหม่ๆ ทางวิชาการและวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง 2) การสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมในการพัฒนา องค์กร และวิชาชีพพร้อมกันกับสมาชิกพัฒนาซึ่งกันและกัน ด้วยการเรียนรู้ร่วมกันผ่าน การปฏิบัติ 3) การฝึกตนเอง ให้มีทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ หรือภาษาต่างประเทศอื่นๆ ในการสื่อสาร และทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเร่งการเรียนรู้ และขยายโอกาส ในการเรียนรู้แก่ผู้เรียน 4) การฝึกฝนตนเองให้มีทักษะในการเป็นที่เลี้ยง (Coaching and Mentoring) และเป็นคนอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้แก่ผู้เรียน และ 5) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้

4.3.3 การปรับตัวและความยืดหยุ่น หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ และกลุ่มคนที่หลากหลาย ในขณะที่ยังคงปฏิบัติงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นและปรับเปลี่ยนวิธีการ เมื่อสถานการณ์แวดล้อมเปลี่ยนไป ที่สังเกตได้จากตัวบ่งชี้ 1) การปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ บุคคล หรือกลุ่มตามความต้องการของงานหรือองค์กร 2) การเปลี่ยนแปลงวิธีการปฏิบัติงาน ที่เป็นวัฒนธรรมร่วมมือกันเพื่อการเรียนรู้ของทุกคนให้เข้ากับทุกสถานการณ์ บุคคล หรือกลุ่ม เพื่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ของผู้เรียน และ 3) ความสามารถทำความเข้าใจ และรับฟังความคิดเห็น ในมุมมองที่แตกต่าง

5. ความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ หมายถึง ผลการวิเคราะห์ทางสถิติ โดยการวิเคราะห์หองค้ประกอบเชิงยืนยันด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป พบค่า 1) ค่าไคสแควร์ (Chi Square) มีค่าต่ำหรือไม่มีนัยสำคัญทางสถิติมีความน่าจะเป็นหรือค่า p - value สูงกว่า 0.05 2) ค่าดัชนีความกลมกลืนหรือค่า GFI (Goodness of Fit Index) และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้วหรือค่า AGFI (Adjust Goodness of Fit Index) มีค่าตั้งแต่ 0.90 – 1.00 และ 3) ค่า RMSEA มีค่าต่ำกว่า 0.05

ผลที่ได้รับจากการวิจัย

1. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับในเชิงวิชาการ

1.1 โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างตัวบ่งชี้สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21

หากผลการทดสอบพบที่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์จะช่วยให้ได้องค์ความรู้ใหม่ที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ที่สามารถนำไปเป็นแหล่งอ้างอิงเพื่อการวิจัยต่อเนื่องหรือพัฒนาให้สมบูรณ์ให้ดียิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต

1.2 โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างตัวบ่งชี้สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21

หากผลการทดสอบพบที่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สามารถนำไปใช้เพื่อการวิจัยประเภทอื่นต่อไปได้ เช่น การสร้าง โมเดลสมการ โครงสร้าง การวิจัยและพัฒนา หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นต้น

1.3 โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างตัวบ่งชี้สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21

หากผลการทดสอบพบที่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จะช่วยให้เกิดคุณสมบัติมีความสามารถในการย่อข้อมูล (Data reduction) อยู่ในรูปแบบที่ง่ายต่อการนำไปใช้ประโยชน์ลดความซ้ำซ้อนของข้อมูล เป็นการจัดข้อมูลอย่างสรุป ทำให้องค์การสามารถนำไปใช้ติดตาม ทบทวน และตัดสินใจต่อการดำเนินงานขององค์การได้ และมีคุณสมบัติที่สามารถนำไปใช้ได้กับทุกระดับ ไม่ว่าจะป็นองค์การระดับประเทศ หรือในหน่วยงานย่อย

2. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับในการประยุกต์ใช้

2.1 ผลจากการวิจัยในครั้งนี้จะทำให้ได้โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างตัวบ่งชี้สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ได้รับการยืนยันด้วยกระบวนการวิจัย ที่สามารถนำไปประยุกต์และปรับใช้เพื่อเป็นแนวทาง

ในการวางแผนหรือสร้างเกณฑ์ประเมินสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของครูในสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานเพื่อกำหนดจุดเด่นจุดด้อยในการพัฒนาบุคลากรได้สอดคล้องกับปัญหา เพื่อช่วย
ลดปัญหาครูขาดคุณภาพ

2.2 สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากรครู
สามารถนำข้อมูลจากโมเดลความสัมพันธฺ์โครงสร้างตัวบ่งชี้สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21
ที่เป็นผลจากการวิจัยไปใช้เป็นประโยชน์ในด้านการติดตามภารกิจ (Monitoring) เพื่อใช้
ประกอบการตัดสินใจ และการประเมินผล (Evaluation) ถึงผลการดำเนินงานว่าบรรลุ
วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใด ตามสภาพในยุคของสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง
อย่างรวดเร็วในปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY